

APOLLO GRUBU: BİR MODERN ARAP ŞİİRİ EKOLÜ

*Derya Adalar**

Özet

Yirminci yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren Modern Arap Edebiyatında bir yenileşme süreci başlamıştır. Ebû Şâdî ve arkadaşları tarafından kurulan Apollo Grubunun bu yenileşme sürecinde Arap şiirinin gelişimine büyük katkıları olmuştur. Bu makalede Apollo Grubunun amaçları ve Arap şiirine getirdikleri yenilikler ele alınmaktadır. Ayrıca isimleri Apollo Grubuyla özdeşleşen şairler hakkında da bilgi verilmekte ve bu şairlerin şiirlerinden örnekler sunulmaktadır.

Anahtar sözcükler: Apollo, Serbest Vezin, Ahmet Şevki, Ebû Şâdî, İbrahim Nâcî, 'Alî Mahmûd Tâhâ, Romantizm, Sembolizm

Abstract

Apollo Society: A Modern Arabic Poetry School

Following the first quarter of the twentieth century, a modernist period began in the Modern Arabic Literature. In the course of this new period a new poetic school was established by Ahmad Abu Shadi and his friends. This poetic school made sizable contributions to the modern Arabic poetry. This paper examines the aims of the Apollo society and its contributions to the modern Arabic poetry. In addition to the biographies of the poets of this literary society, examples of their poems are examined.

Key words: Apollo, Free Verse, Ahmad Shawqi, Abu Shadi, 'Alî Mahmûd Tâhâ, Ibrahim Nâgî, Romanticism, Symbolism.

*Araş. Gör., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.

Giriş

Arap dünyasının Batı ile olan ilişkilerinin 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren daha hızlı bir gelişme sürecine girmesiyle Arap edebiyatı da hem şiir hem de nesir alanında bir modernleşme sürecine girmiştir. Bununla birlikte yeni sürecin meyvelerini alabilmek için yirminci yüzyılın ilk çeyreğini beklemek gerekmiştir. Yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde Arap şiiri, gerek şekil, gerekse konu açısından klâsik dönemden çok farklı bir çizgiye yönelmiştir. Batı’da öğrenim görmüş, Batı edebiyatlarını okumuş ve bunların etkisinde kalmış şair ve yazarların sayısı Arapça konuşan dünyanın pek çok yerinde her geçen gün artıyordu. Özellikle Mısır, Arap neoklâsizminin öncülerini yetiştirmiş olmanın yanı sıra, şiirde modernleşmeyi savunan ve yeni bir şiir eleştirisi geliştiren gruplara da ev sahipliği yapıyordu. Arap edebiyatında serbest şiiri gündeme getiren ve Arap şiir sanatına ilişkin eleştirel yayınlar yapan ilk edebî topluluk niteliğindeki Apollo grubu, bu süreçte öne çıkan önemli oluşumlardan biridir.

Bu çalışmada, Arap şiirinde modernizmin kilometre taşlarından biri niteliğindeki Apollo grubu ve bu grubun yayın organı *Abullû* (Apollo) dergisi üzerinde durulacaktır. Dergide dile getirilen “yeni şiir” anlayışı, bu anlayışa ürünleriyle katkıda bulunan belli başlı şairler çalışmanın kapsamı içinde bulunacaktır.

Modern Arap şiirinin “yenileşme” sürecinde önemli bir dönüm noktasını oluşturan Apollo Grubu, 1930’lu yıllarda Arap şiirine egemen olan edebî bir oluşumdur. Bir şair ve eleştirmen olan Mısırlı Ahmed Zekî Ebû Şâdi (1892–1955)’nin girişimleriyle oluşan bu grup, Kuzey Amerika’daki göçmen şairlerin etkisiyle romantik bir edebiyat anlayışına sahipti (Brugman, 1984:151).

Ahmed Zekî Ebû Şâdi’nin yanı sıra, İbrâhîm Nâcî (1898–1953), ‘Alî Mahmûd Tâhâ (1901–1949), Muhammed Abdulmu’tî el-Hemşerî (1908–1938) ve dönemin genç şair ve ediplerinden oluşan bu grup, Eylül 1932’de *Apollo* dergisinin ilk sayısını çıkartmışlardır. Birçok şair ve edebiyatçının edebî ürünlerini yayımlamış olduğu bu ilk sayıda, ayrıca, Apollo Grubu’nun amaçlarını belirleyen maddelerin sıralandığı bir de tüzük yer almaktadır. İlginç olan şu ki dergi Eylül ayında Apollo derneğinin yayını olarak görünüyorsa da derneğin ilk resmi toplantısı daha sonraki bir tarihe aittir.¹

¹ Grubun bazı kurucuları çeşitli sebeplerle (iş, eğitim gibi) 1927–1931 yılları arasında Mansûra şehrinde bir araya geliyorlardı. Burada yaptıkları toplantılarda Batı edebiyatından örnekler okuyarak görüş alışverişinde bulunuyorlardı. Apollo grubunun üyelerinden biri olan şair ve biyografi yazarı Sâlih Cevdet de o tarihte Mansûra’da okumaktaydı. el-Feşvân (1980:63), Sâlih Cevdet’in *Belâbil mine’ş-Şark* adlı kitabından bir bölüm sunar ve Sâlih Cevdet’in aşağıdaki cümlelerini aktarır: “el-Hemşerî’yle okuldan çıkar, bizden yaşça büyük

Bu toplantı 12 Ekim 1932'de "Şairlerin Prensi" lakaplı Ahmed Şevkî'nin evinde ve onun başkanlığında yapılmıştır.

Ahmed Şevkî'nin birkaç gün sonra beklenmedik ölümü üzerine derin bir hüznün yaşayan grup üyeleri bir hafta sonra, 22 Ekim 1932'de tekrar toplanarak bu kez Halîl Mutrân'ı (1872–1949) gruba başkan olarak seçerler. Şevkî'nin başkanlığında yapılan ilk toplantıda belirlenen esaslar ve amaçlar bu toplantıda da aynen kabul edilir. Bunlar arasında, Arap şiirini yüceltmek ve bu konuda şairleri yönlendirmek, şiir dünyasında sanatsal reformu savunmak, şairlerin toplumsal ve edebi düzeyini yükseltmek bulunmaktadır. Derneğin kapıları, başta şairler olmak üzere edebiyatçılar ve edebiyatı sevenlere açıktı. *Apollo* dergisi, her ay düzenli olarak yayımlanıyordu. Bu derginin modern Arap şiirinin gelişimi bakımından edebî değeri büyüktür. Çünkü Arap dünyasında şiir ve şiir eleştirisi üzerine yoğunlaşan ve bu amaçla yayınlar yapan ilk dergi olma özelliği taşımaktadır (Şeref ve Hafâci, 1999:9).

Şevkî, bu dergide yayımlanacak şiirlerin İslam öncesi Arap şiirini anımsatacak biçimde olmasını isterken, Ebû Şâdî başta olmak üzere derginin eleştirilenleri serbest nazımdan yana olmuşlardır (Er, 2004:20).

Derginin ilk sayısının baş yazısında Ebû Şâdî şöyle der:

Şiirin ve şiirle uğraşanların sanatsal açıdan düştüğü kötü durum, milliyetçilik ruhuna acı vermektedir. Şiir için Arap dünyasında bir ilk olan bu özel dergiyi oluşturmakta ve şiire hizmet için bağımsız bir heyet olan Apollo Grubunu kurmakta tereddüt etmedik. Bunu, şiiri eski düzeyine çıkarmak ve şairler arasında yardımlaşma sağlamak isteğiyle yaptık (Şeref ve Hafâci, 1999:9).

Burada Şâdî, şiiri eski düzeyine çıkarmak derken, gördüğü ilgi bakımından şiiri eski düzeyine çıkarmayı kastediyor olmalıdır. Aksi takdirde bu ifadelerin, şiirde yenileşmeyi ve serbest nazım anlayışını savunan bu grubun hedefleriyle bir çelişki oluşturacağı tabiidir.

Ebû Şâdî bu yazısının sonunda;

Yunan Mitolojisinin, şiir, müzik ve güneş tanrısı Apollo ile zenginleştiği gibi biz de şairleri ve Arap şiirini yücelten evrensel değerleri koruyarak zenginleşiyoruz

diyerek derginin ismiyle Yunan tanrılarında Apollo arasında bir bağ kurar. Erhat'ın ifade ettiği gibi, "Yunan mitolojisinde Apollon, aydın,

iki şairle buluşurduk. Gelecekte sahip olacakları başarı o günden belli bu iki şair, doktor İbrâhîm Nâcî ve mühendis 'Alî Mahmûd Tâhâ'ydı. Dördümüz Nil kıyısında oturur; şiir, sohbet ve güzelliklerle dolu en güzel geceleri birlikte geçirirdik." Bu ifadelerden derginin temellerinin Mansûra'da bu tür sohbetlerle atıldığı anlaşılmaktadır.

durgun, ölçülü gücü simgeler; ışıktır, doğayı görme, varlığı akılla algılama ve akıl yetisine dayanan yöntemlerle biçimlendirme gücü ve yeteneğidir. Birçok ozanın babası da sayılan Apollon'un sanat ve müzik yeteneği üzerine de pek çok efsane anlatılır (1989:48, 53-54). Bütün bunları göz önüne aldığımızda, Grup üyelerinin, evrensel bir platform olması, Arap şairlerinin ve yazarlarının duygularını yansıtmaya isteği ve umuduyla dergiye bu ismi vermiş oldukları ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte Grup, yayımlanacak derginin "Apollo" adında çıkacağını öğrenen ünlü Dîvân Ekolü şairi 'Abbâs Mahmûd el-'Akkâd'ın bu ada karşı çıkan ve adın değiştirilmesini isteyen bir yazısını da hemen ilk sayısında yayımlamaktan da çekinmemiştir. Grubun bir üyesi olmayan el-'Akkâd, söz konusu eleştirel yazısında Apollon'un, Yunan mitolojisinde şiir ve edebiyatla değil, tarım ve hayvancılıkla ilişkilendirilen bir tanrı olduğunu, oysa Arapların ve Keldânîlerin Apollon'dan önce 'Utarid adında bir sanat ve edebiyat tanrılarının olduğunu, doğuya ait bir isimlendirmenin Arap edebiyatına ve Araplara daha uygun olacağını ifade etmiş ve dergiye Apollo adının verilmesini eleştirmiştir. Bu eleştirilere editör imzasıyla cevap veren Ebû Şâdî, Apollo isminden önce, bir çok isim üzerinde durduklarını ancak Apollo'yu evrensel ve kulağa hoş gelen bir sözcük olduğu için seçtiklerini belirterek, Roma mitolojisindeki 'Utarid'in Yunan mitolojisindeki Hermes olduğunu, her iki tanrının da sanat yanı sıra tarımla ilişkilendirildiğini, öte yandan Apollon'un ise tam tersine, şiir ve sanat tanrısı olduğunu açıklamıştır (Şeref ve Hafâcî, 1999:54-56). Bu açıklama, Ebû Şâdî'nin, yayımlayacakları Apollo dergisinin mevcut şiir dergileri yanında işgal edeceği konum ile Yunan mitolojisinde güneş tanrısı Apollon'un diğer tanrılar yanındaki konumu arasında benzerlik kurmaya çalıştığını göstermektedir.

Diğer yandan 29 Aralık 1932 tarihli *el-Belağ* gazetesinin edebiyat eleştirisi sayfasında da, Apollo sözcüğünün Yunanca olması ileri sürülerek, dergiye böyle bir yabancı sözcüğün ad olarak verilmesi eleştirilmiştir. Gazetede, bahsi geçen 'Ukaz veya 'Utarid sözcüklerinin de aslen Yunanca olduğuna dikkat çekilmiş; ayrıca derginin adının, Taberî'nin tarihinde geçtiği biçimiyle Apollon olarak bile kullanılmamış olmasının bir hata olduğu savunulmuştur. Ebû Şâdî, derginin altıncı sayısında (Şubat 1933) yer alan editör yazısına bu gazetede eleştirileri koymuş, daha sonra da bu eleştirilere şu şekilde cevap vermiştir:

Derginin sanatsal yapısına uyan evrensel bir isim taşıması ferdi bir görüştür. Apollo kelimesi Apollon'a nazaran daha hafif, güzel ve uygun bir sözcüktür. Bunda Arapçanın saygınlığına zarar veren bir şey yoktur. Hatta dilimizde kullanılan "ustâz" kelimesi bile Yunanca kökenlidir. Bu dergi Arap edebiyatına hizmet etmektedir ve şerefli dilimizin saygınlığını korumaktadır.

Ebû Şâdî bu cümleleriyle derginin isminin eleştirilmesi konusunda kimseye fırsat vermeyeceğini de göstermektedir.

Derginin ilk sayısında Ahmed Şevki'nin bu grubun ve derginin kurulmasını selamlayan bir şiiri yayımlanır (Şeref ve Hafâcî, 1999:2):

!!

...

Apollo !! Merhaba sana ey Apollo
Sen şiir Ukaz'ının bir gölgesisin.
Ukaz ve sen,
Ediplerin kenarlarına göç edip oturdukları
Bir panayır yerisin.

Umulur ki bize eskiyi canlandıran
Muallakalar'ı getirirsin.

Ahmet Şevki bu şiirinde, muallakalar² tadında bir edebi zevk beklentisi içinde olduğunu açıkça göstermektedir. Buna paralel olarak derginin ilk sayılarında klasik döneme ait şairler ve edipler hakkında yazılan makaleler bulunmaktadır. Dergide yazılar yazan şair ve edebiyatçılar, Batı edebiyatındaki romantizmi yakından izlemekte, yaptıkları çeviriler vasıtasıyla Arap edebiyatının bu ürünlerle tanışmasını amaçlamaktadırlar. Böylece dergide Fransız edebiyatından Arapça'ya tercüme edilmiş parçalar, Fransız edebiyatçıları ve Yunan mitoloji karakterleri ile ilgili bilgiler yayımlanır. Hatta o günlerin basılı kitaplarında görmeye hiç alışık olunmayan *nû* resimlerin bu dergide yer alması da ilginçtir (Şeref ve Hafâcî, 1999:130, 579).

Apollo dergisi, çok geçmeden Mısır ve diğer Arap ülkelerinde tanınmaya başladı. Şiir ve şiir eleştirisinde büyük bir üne kavuştu. Bundan

² Cahiliye döneminde 'Ukaz panayırında düzenlenen şiir yarışmalarında birinci seçilip Kabe'nin duvarlarına asılan kasideler.

sonra gruba çok sayıda şair ve eleştirmen katıldı. Aralarında İlyyâ Ebû Mâdî (1889-1957), İlyâs Ebû Şebeke (1903-1947), Şefîk el-Ma‘lûf (1905-1977), Riyâd el-Ma‘lûf (1912-2002) gibi *mehcer* şairlerinin de bulunduğu pek çok şair ve yazar *Apollo* dergisinde yayınlarını sürdürdü. Ebû Şâdî, *Apollo* dergisinde bir araya gelmiş olan bu grubu, derginin Nisan 1933 sayısında Medresetu Abûllû (*Apollo Okulu*) olarak adlandırdı. O, bu adlandırmayla, *Apollo* şiir hareketinin bir ekol olması arzusunu ifade ediyor gibiydi:

“*Apollo* ekolü, yardımlaşma, adalet, reform ve yenilenme ekolüdür.”

Modern Arap şiirinin “Nil Şairi” lakaplı ünlü şairi Hâfız İbrâhîm, *Apollo* dergisinin yayın hayatına başlamasından iki ay önce, “Şairlerin Prensi” lakaplı Ahmet Şevkî ise derginin çıkışından bir ay sonra ölmüştü. Bu iki önemli şahsiyeti anmak amacıyla dergide çok sayıda makale ve ağıt yayımlandı. Aralık 1932 sayısı da Ahmed Şevkî için hazırlandı.

Bu grup içinde, Halîl Mutrân, ‘Alî Mahmûd Tâhâ, Halîl Şeybûb gibi Fransız şiir ekolünden etkilenen şairler, modern Mısır şiirinin 1.Dünya Savaşı sonrasında romantizmin egemenliğine girmesinde etkili oldular. Özellikle Mutrân’ın klasik kaside tarzındaki şiirlerinde belli yenilenmeler görüldü.

Apollo grubuna mensup şairlerin şiirleri öz bakımından olduğu kadar şekil bakımından da şiire yenilik getirdi. Bu ekolün romantizm anlayışı Batıdaki romantizmden farklı değildi.³ Hatta şairleri ve edebiyatçıları şiirsel gelenekte devrime, seçkinliğe, sıcak bir duygusallığa, ruhun kendini hür bırakmasına, konu, anlam ve fikir olarak serbest bir sanatsal anlayışa çağırıyorlardı (Şeref ve Hafâcî, 1999:16).

Apollo ekolüne göre şiir, duyguların özgürce anlatımıydı. Bu yüzden bu ekol çeşitli münasebetlerle söylenen şiire karşı savaş açmış, şairleri şiir yazarken yaratıcı olmaya çağırmıştır (Şeref ve Hafâcî, 1999:18). *Apollo* grubu, kasidede konu bütünlüğünü savunuyordu. Onlara göre insan vücudunun her organı nasıl uyum içindeyse kasidenin her parçası da böyle uyum içinde olmalıydı.

Apollo şairleri, şiirlerinde aşka ve tabiata da yer verdiler. Şehrin boğucu havasından kaçıp, tabiatın özgürlüğüne sığınıyorlardı. Tabiatla ilgili gözlemlerinin yarattığı duygusal yoğunluk, ürünlerine de yansımıştır. Şiirlerindeki aşk ise, Emeviler döneminde uzri gazel şairlerinin şiirlerinde gördüğümüz platonik aşka benzemektedir. Sevgiliden uzak olmaktan dolayı çekilen çileyi, sevgilinin yurduna olan özlemi şiirlerinde dile

³ Batıdaki romantizmle ilgili bilgi için bkz, Aytaç, Gürsel, *Genel Edebiyat Bilimi*, İstanbul, 1999, s.178

getirmekteydiler. Bu şairlerin şiirlerinde mahrumiyet, pişmanlık, hüzn, sıkıntı, varlık ve yokluk duyguları yaygındır. Bunun yanında endişe, şaşkınlık ve kötümserlikten oluşmuş bir doku vardır.

Apollo Topluluğu, serbest nazmı savunarak kimi zaman “şi‘r mursel”, kimi zaman “şi‘r hurr”, kimi zaman “şi‘r mutlak” diye adlandırılan yeni bir akım başlatmış, kasidenin yapısında bir devrim gerçekleştirmiştir. Ölçüleri çeşitlendirmiş, bunda da yeniliğe gitmiştir. *Apollo* dergisinin Kasım 1932 sayısında yayımlanan, Halil Şeybûb’un *eş-Şirâ‘* (Yelkenli) isimli şiiri bu açıdan önem taşımaktadır.

***Oturdum akşamın birinde
bakışlarım ufuklara dalmış gülümserken
düşüncelerim ve benliğimdeki ateşi tutuştururken
göğsümdeki duygu meşaleleri***

“Şi‘r mutlak” ya da “şi‘r hurr” ifadesi ilk kez bu şiirle ilgili olarak, editör tarafından yapılan yorumda yer almıştır. Burada serbest şiir, vezin ve kafiye gibi bağlayıcılardan kurtarılarak secili bir nesir şeklinde yazılmış şiir olarak tanımlanmıştır. Bu yeni tür, etkileyici sanatsal bir ruh taşıdığı için editör tarafından övgüyle selamlanmıştır (Şeref ve Hafâcî, 1999:227,231).

Apollo dergisi, 1932 yılı Eylül ayından 1934 yılı Aralık ayı dahil olmak üzere, toplam yirmi sekiz sayı olarak yayımlandı. 1934 yılında Ebû Şâdî’nin Kahire’den İskenderiye’ye taşınmasıyla belki ekonomik nedenlerden dolayı, belki merkezin İskenderiye’ye nakledilememesinden dolayı dergi kapandı ve bir daha hiç çıkmadı.

Apollo dergisi son 1934 Aralık sayısından sonra bir daha görünmese de, derginin şiir dünyasında oluşturduğu havanın etkileri sürmeye devam etti. Üstelik bu seferki etki, derginin yayımlandığı dönemde yarattığı etkiden daha fazlaydı. Derginin iki yıl, üç ay gibi çok kısa bir yayın hayatı olmasına rağmen Arap edebiyatında hâlâ belli bir saygıyla anılıyor olması, herhalde kurucuların kendilerine önemli misyonlar yükleyerek, iddialı çıkışları sayesinde. Misyonlarını büyük bir coşkuyla tanıtmış, kendilerini şiir ve

şiiir eleştirisi alanında farklı bir yere oturtmuş olan grup üyeleri ister bu misyonu yerine getirmiş olsunlar, ister yerine getiremedikleri için eleştirilsinler dönemin diğer edebiyatçılarından farklı bir adım atmışlardı. Üstelik Apollo dergisinde yayımladıkları gerek şiirler, gerekse eleştiri yazıları, onların samimi düşüncelerinin ve gerçek duygularının ifadeleriydi.

Grubun Arap şiirinin gelişimine yaptığı katkıyı daha iyi kavrayabilmek için, grubu oluşturan belli başlı şairler üzerinde durmak yerinde olacaktır. Apollo grubunda yer alan şairler arasında Ahmed Zekî Ebû Şâdî, İbrahîm Nâcî, ‘Alî Mahmûd Tâhâ, Muhammed ‘Abdulmu‘tî el-Hemşerî ve Mahmûd Hasan İsmâ‘îl’in biyografisi üzerinde burada durulacak olması, bu şairlerin adlarının diğerlerine nazaran bu grupla daha çok özdeşleşmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Derginin yaşamı kısa sürmüş olsa da, bu şairlerin adlarının günümüze dek bu dergiyle anılıyor olması, derginin misyonunu yerine getirip getirmediğiyle ilgili sorulara da bir cevap niteliği taşımaktadır.

1. Ahmed Zekî Ebû Şâdî (1892–1955)

Apollo grubunun kurucusu, modern Arap edebiyatında serbest nazmın gelişiminde önemli bir yere sahip Ebû Şâdî, 9 Ocak 1892’de Kahire’de doğdu. Ebû Şâdî’nin babası Muhammed Ebû Şâdî milliyetçi görüşleriyle tanınan bir avukattı. Ayrıca, yayımlanmış bazı şiir koleksiyonları vardı (Brugman, 1984:158). Annesi ise şair Mustafa Necîb’in kızıydı, o da şiir yazıyordu (Dayf, 1992:145).

Babası, Halîl Mutrân ve Hâfız İbrahîm gibi ünlü edebiyatçıların da ziyaret ettiği bir salonun yöneticiliğini yapıyordu. Ebû Şâdî’yi saran bu edebî ortam, daha küçük yaşlarda şiir yazma yeteneğini ortaya çıkardı. Şiir derlemeleri yayımlamaya başladı. İngiliz edebiyatından birçok kitap okudu (Brugman, 1984:159). 1912 yılında babası onu tıp öğrenimi görmesi amacıyla İngiltere’ye gönderdi. 1915’de Londra Üniversitesi Bakterioloji bölümünden mezun oldu. Yedi yıl bu alanla ilgili olarak İngiltere’de çeşitli laboratuvarlarda çalıştı. Orada bulunduğu sırada İngiliz bir bayana âşık oldu ve onunla evlendi. Bu süre zarfında arılarla ilgili araştırmalar yapmış ve *The Bee World* (Arı Dünyası) adında bir dergi çıkarmıştır. Bunun yanı sıra edebiyattan da kopmayan Ebû Şâdî, İngiliz edebiyatını yakından takip etme imkanı bulmuştur. Mısır edebî çevresiyle de ilişkilerini koparmamış, Mısır’daki gazete ve dergilere bağış yapmış, makalelerini ve şiirlerini yollamıştır. 1922 yılı Aralık ayında babasının ağır hasta olduğunu öğrenince eşiyile beraber Mısır’a gelmiş ve babasının ölümünün ardından Mısır’a yerleşmiştir. İki yıl geçmeden *Nâdî’n-Nahli’l-Mısrî*’yi (Mısır Arcılık Kulübü) kurmuş, 1923’te Kahire Üniversitesi, Tıp Fakültesinde dekan vekilliği yapmıştır. *Memleketu’n-Nahl, ed-Decâc, es-Sinâ‘atu’z-Zira‘iyye*

adlarında çeşitli dergiler de yayımlayan Ebû Şâdî, boş zamanlarında genç şairlerle bir araya geliyor, edebi sohbetlere katılıyordu. 1932 yılında Apollo Grubunu kurdu. Grubun yayın organı olarak *Apollo* dergisini de çıkaran Ebu Şâdî, 1934 yılında belki de ekonomik sıkıntılar nedeniyle hem grubu hem de dergiyi kapattı. Sonra iki dergi daha çıkarttı. Bunlar, *el-Edebî* ve *el-İmâm* adlı dergilerdir. Bu iki dergi *Apollo*'nun yakaladığı tiraja ulaşamamış, kısa zamanda unutulup gitmiştir.

İskenderiye Üniversitesi kurulduğunda, Ebû Şâdî, Bakteriyoloji bölümüne öğretim üyesi olarak atandı. Ancak 1946 yılında eşinin ölümünün ardından Amerika'ya döndü. Orada bir edebiyat grubuna katıldı ve *el-Huda* adlı bir Arap gazetesinde yazılarını yayımladı (Brugman, 1984:163). *Savtu Amerika* (Amerika'nın Sesi Radyosu)'nın Arapça bölümünde bir süre çalıştı. Apollo Grubu tarzında olan *Cemâ'atu Minyerifa* adlı derneği kurdu (ez-Ziriklî, 1990:C.I, 127-128). New York'ta Asya Enstitüsünde Arapça dersler verdi. 1955 yılı Nisan ayında Washington'da öldü.

Hayatı boyunca çok sayıda bilimsel makale üreten Ebû Şâdî, Mısır'da modern şiir hareketinin öncülerinden biriydi. Kendisini İngiliz romantik şair William Blake ile karşılaştırırdı. 1912 öncesinde mutsuz bir aşk macerası yaşadı. Sevdiği kız, önce aşkına karşılık vermiş daha sonra başka biriyle evlenmişti. Bu aşk macerası '*Endau'l Fecr*' (Fecrin Çiğ Taneleri) adlı dîvânında topladığı şiirlerinin ilham kaynağı olmuştur. Bu dîvânda erken romantizmin izleri vardır. 1924 yılında *Zeyneb* adlı dîvânını yayımlar. Bu dîvânda yaşadığı aşk acısına ve tabiatın güzelliklerine değinir. Sonra *Enîn ve Renîn* ve *Şi'ru'l-Vicdân* adında iki dîvân daha yayımlar. Bu iki dîvânda milli duygular hâkimdir. *Mısıriyyât* adlı dîvânında İngiltere sömürgesi ve zulmünden kurtulmaya çalışan Mısırlıların sıkıntılarını anlatan şiirler bulunmaktadır. 1926 yılında yayımlanan *Vatanu'l-Fir'avn* (Firavun'un Ülkesi) adlı dîvânında Mısırcılık ve firavunculuk düşünceleri hâkimdir (Brugman, 1984:163).

Şâdî'nin Modern Arap şiirine en önemli katkısı, Apollo grubunu kurması olmuştur. *Şi'r mursel* veya *şi'r hurr* diye isimlendirdiği serbest şiir hareketini savunmuştur (Moreh, 1968:28). 1920'li yıllarda yayımladığı *eş-Şefeku'l-Bâkî* (Ağlayan Günbatımı) adlı şiir koleksiyonu, bu türe geçiş aşamasında cesur bir çalışma olmuştur. Öyle ki Ebû Şâdî, yaptığı açıklamada serbest şiirin, şairin kafiyeleri kullanmak açısından hür olması değil, gerektiğinde karma vezinli şiirler yazmak konusunda hür olması demek olduğunu vurgulamıştır. 1931 yılında *Eşi'a ve Zilâl* (Işıklar ve Gölgeler), 1933'te *eş-Şu'le* (Meşale), *Atyâfu'r-Rebî'* (Bahar Hayalleri) adlı dîvânlarını yayımlar. 1934'te *Yenbû'* (Pınar), 1935'te *Fevka'l-'Ubâb* (Köpüklerin Üzerinde), 1936'da *'Avdetu'r-Râ'î* (Çobanın Dönüşü) yayımlanır. Eşinin

ölümünden sonra Amerika'ya döndüğünde orada yayımladığı *Mine's-Semâ* (Gökyüzünden, 1949) adlı dîvânında deniz ve tabiat temalarına değinir.

Apollo dergisinin Ekim 1932 sayısında yayımladığı *er-Reşâka* (Zarâfet) adlı şiiri romantik şiirin bir örneği sayılabilir. Bu şiirin girişi şöyledir:

:

Zarafete söyle:
Görüntülerindir bunlar senin,
Çiçekler ve dikenler üzerinde dans eden,
Melodiler çalınan kendisi için;
Düş ve gerçek arasında.
Eriyen, eriyişi gibi ırmağın,
Sazlıklar arasında;
Gâh durgun akan,
Gâh çağlayan ırmağın.
Öyle bir beste ki bu,
Kimi zaman gülen, bazen ağlayan,
Dolayısıyla,
Ağlayan gönlü dağlayan.

Ebû Şâdî, Mısır halkının duygularını hissedilen bir şairdi. İlk dîvânında bulunan *en-Nâs* adlı şiirinde Mısır halkının düşmanlarını, yaşadıkları acıları, yakarışlarını ustalıkla anlatmaktadır. Şiirlerinde Mısır'ın siyasi ve günlük hayatından örneklere de yer verir. Mısır liderlerinden Sa'd Zaglûl öldüğünde, onun için bir ağıt yazmıştır.

Ebû Şâdî'nin yazdığı hikâyeler de vardır. Bunlar arasında *Mufâheretu'r-Reşid* (Reşid'in Övünmesi, 1925) ve *Abduh Bek* ve *Mehâ*

(Abduh bey ve Meha) vardır. Ancak Ebû Şâdî, şiirde yakaladığı başarıyı hikâyelerinde yakalayamamıştır.

Brugman'ın "60'lı yıllarda bile onun birçok dîvânının ilk baskısını kitapevlerinden alabiliyordum" sözleri, kitaplarının ilk baskılarının 20'li yıllardan itibaren yapıldığı düşünüldüğünde, dîvânlarının pek de fazla ilgi görmediğinin bir göstergesi olabilir (Brugman, 1984:164). Fakat diğer Apollo şairlerini bir araya getirme ve Arap şiirini iyi bir seviyeye çıkarmadaki rolü göz ardı edilemez. Özellikle diğer şairlerin biyografilerine dikkat edilecek olursa hepsinin şiire olan merakının Ebû Şâdî'nin desteği ve teşvikiyle başlamış olduğu ve meyvelerini *Apollo* dergisinde verdiği görülecektir.

2. İbrâhîm Nâcî (1898- 1953)

Apollo grubunun önemli temsilcilerinden biri olan İbrâhîm Nâcî, 31 Aralık 1898'de Kahire'nin Şubra semtinde, Mısırlı kültürlü bir ailenin oğlu olarak doğdu. 1917 yılında lise diploması aldıktan sonra aynı yıl Tıp Fakültesine (*Medresetu't-Tıbb*) girdi ve buradan 1923'te mezun oldu (Kehhâle, 1957:C.I,77). Bir süre Kahire'de muayenehane çalıştırdıktan sonra Mısır Demiryollarında pratisyen hekim olarak göreve başladı. Önce Sûhâc, ardından Minye ve 1927'de de Mansûra'ya atanmış olan Nâcî, burada 'Alî Mahmûd Tâhâ, el-Hemşerî ve Sâlih Cevdet gibi genç şairlerle tanıştı ve bunlar da ileride, kendisi gibi, *Apollo* grubunun üyeleri olacaktı. 1931'de tayini Kahire'ye yapılan Nâcî, kısa süre sonra Kahire valisinin kızı ile evlendi. Muhtemelen kayınpederinin aracılığıyla taşraya tayin edilmekten kurtuldu ve Vakıflar Bakanlığı Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığına getirildi. Bundan sonra Kahire'de bohem hayatı süren Nâcî için evliliği, çıkar aracı olmanın ötesinde bir anlam taşımıyordu (Brugman, 1984:170). Özellikle aktrisler ve kabare sanatçıları ile yaşadığı çok sayıda macerası bilinmekteydi ve şair, kimi şiirlerini bu sanatçılara ithaf ediyordu. 1951'de kitap hâlinde yayımlanan *Leyâlî el-Kâhira* ("Kahire Geceleri") adlı koleksiyonunda bohem hayatından kesitler içeren pek çok şiiri bulunmaktadır. Şeker hastası olmasına rağmen alkolü hiç bırakmamış olan İbrâhîm Nâcî, Temmuz 1952 devriminden hemen sonra başlatılan tasfiye hareketi kapsamında erken emekliliğe ayrılmak zorunda kalınca sağlık durumu daha da kötüye gitti. Çünkü hayatı boyunca hiçbir tasarruf yapmamış olan Nâcî, emeklilikle birlikte ekonomik yönden darboğaza girmişti. Son yıllarında ailesiyle ilişkisi kopuk olan Nâcî, emeklilikten sonra son aşkı Zâzâ dışındakilerce adeta izole edilmiş ve daha fazla yaşamayarak 25 Mart 1953'te Kahire'de hayata gözlerini kapamıştır.

İbrâhîm Nâcî'nin edebiyata yönelmesinde babasının önemli bir katkısı vardır. İngilizce, Fransızca ve İtalyanca bilen baba Ahmed Nâcî, bir İngiliz şirketi olan Mısır Telgraf Şirketinde Genel Sekreterliğe kadar yükselmiş, varlıklı ve edebiyat meraklısı bir kişiydi.⁴ Evde çok zengin bir kütüphane vardı ve bu kütüphane İbrahim Nâcî'nin edebiyata ilgi duymasında önemli bir rol oynayacaktı (Brugman, 1984:167-168; Dayf, 1992:154). Ahmed Nâcî, aileye sadece *Nehcu'l-Belâga* ve *el-Hamâse* gibi klasik Arap yapıtlarını değil, aynı zamanda Oliver Twist gibi Batılı yazarlardan da okuyordu. İbrâhîm Nâcî ilkökul bitirme sınavlarında başarı gösterince babası ona Charles Dickens'in *David Copperfield*'ini hediye etmiş, Nâcî bu kitaptan son derece etkilenmiş ve yaşamını âdeta kendi Dora'sını arayarak geçirmiştir.

İngilizce, Fransızca, İtalyanca ve Almanca bilen İbrâhîm Nâcî'nin edebiyat dergilerinde ilk görünüşü, 1926 Aralık'ında, Lamartine'den yaptığı *Le Lac* (Göl) çevirisiyle oldu. Birkaç ay sonra *Îlâ Nesemâti'r-Rabî'* ve *Sahratu'l-Multekâ* adlı kendi şiirleriyle okuyucu karşısına çıktı. Her üç çalışma da, Muhammed Huseyn Heykel'in Kahire'de çıkarttığı *es-Siyâse* gazetesinin haftalık eki *es-Siyâse el-Usbû'yye*'de yayımlandı. 1927'de atandığı Mansûra'da geçirdiği yıllar, onun bir şair olarak yeteneğini geliştirdiği yıllardı. Burada genç şairlerle olan birlikteliklerinde Shelley, Keats ve Wordsworth'u konu ediniyorlar, bolca bu şair ve eleştirmenlerden okuyorlar, böylece İngiliz romantiklerinin etkisine giriyorlardı. 1931'de Kahire'ye döndüğünde Ebû Şâdî *Apollo* için uygun bir ortam oluşturmuştu ve Nâcî de bu oluşumda önemli bir şair olarak yerini aldı. *Apollo* dergisinin gelişimine, şiirlerinin yanı sıra bazı İngiliz edebiyatçıları hakkındaki araştırmalarını da yayımlayarak önemli katkılarda bulundu.

Apollo dergisinin Ekim 1932 sayısında yayımladığı *el-'Avde* (Dönüş) adlı şiiri hem romantizmden hem de sembolizmden izler taşımaktadır. Şiirin ilk bölümü bir çerçeve hikâyeyle başlamaktadır.

: ,
!
!

⁴ <http://www.diwanalrab.com/spip.php?article3846>, 22.01.2008

!

Şair çocukluğunun geçtiği eve döndü. Evin çehresi değişmiş, tanınmaz hale gelmişti. Bunun üzerine şu kasideyi yazdı.

*Etrafında dönüp durduğumuz,
Sabah akşam namaz kıldığımız bu Ka'be,
Nice secde ettiğimiz,
Güzelliğe nice taptığımız bu Ka'be,
Nasıl oldu da yabancı oldu bize
Karşladı bizi, kayıtsızca,
Düşlerimin ve aşkımın evi,
Karşılar gibi yeni birini,
Tanımamıştı bizi,
Tanısaydı şayet,
Gülücükler saçardı bize ışıkları,
Tâ uzaktan.*

Şairin böyle bir çerçeve hikâyeyle başlaması, okuyucuyu konuya hazırlamak, anlatımı zenginleştirmek ve mesajı ustaca aktarmak bakımından başarılı bir tekniktir.

İbrahim Nâcî şiire kendi duygularını yükleyen, iyimser bir şairdi. İlk şiir dîvânı *Varâ'u'l Gamâm* (Bulutların Arkası, 1934) daha çok *Apollo* dergisinde yayımlanan şiirlerinden oluşmaktadır. Nâcî bu dîvânda İngiliz romantiklerinden etkilenmiştir. Tâhâ Huseyn'in bu dîvâna yaptığı sert eleştiriler nedeniyle şiir yazmayı bıraktığını söylese de, bu sözünün üzerinden bir yıl geçmeden *İleyhâ* (O kıza) adlı şiirini yayımlamıştır. İkinci şiir dîvânı *Leyâli Kâhire* (Kahire Geceleri, 1951)'de Kahire gece hayatından motifler yer almaktadır. Son şiirleri ölümünden dört yıl sonra *et-Tâir el-Cerîh* (Yaralı Kuş) başlığı altında toplanmıştır. Bu dîvânda, son aşkı Zâzâ için yazdığı şiirlerin yanı sıra bohem hayatından izler de vardır. Nâcî'nin çalışmaları 1961'de Sâlih Cevdet, Ahmed 'Abdu'l-Maksûd Heykel ve Muhammed Nâcî tarafından toplanmıştır. Ancak bu dîvânda çoğu şiirinin eksik olduğu bazılarının da kendisine nispet edildiği söylenmektedir (Brugman, 1984:169-171). En ünlü kasidesi *el-Atlâl* (Harabeler) ünlü şarkıcı Umm Kulsûm tarafından seslendirilmiştir.

Nâcî'nin batı edebiyatlarından Arapça'ya yaptığı çeviriler arasında İngiliz Sheely'nin *Ode to the West Wind* (Batı Rüzgarının Şarkısı), Fransız Lamartine'in *Le Lac* (Göl) şiirleri bulunmaktadır.

3. 'Alî Mahmûd Tâhâ (1901–1949)

1901 yılında Mansûra'da doğdu. Babası onu *kuttâb* (köy okulu)'a gönderdi. 'Alî Mahmûd orta öğrenimini tamamlayamasa da *Medresetu'l-Funûn et-Tatbikiyye* (Teknik Lise)'de bir dönem kurs gördü ve bunun sonucunda 1924'te buradan mimarlık dalında bir diploma aldı. Özellikle gençlik yıllarında adına sıkça iliştilen "mühendis" nitelemesi muhtemelen bu diploması dolayısıyladır. Uzun yıllar Mansûra'da hükümet bünyesinde mühendis olarak çalışan 'Alî Mahmûd Tâhâ burada diğer Apollo şairlerinden İbrâhîm Nâcî ile tanışmış ve şair olarak ondan çok etkilenmiştir (ez-Ziriklî, 1990:C.V,21), (Dayf, 1992:161).

1930'lu yıllarda Nâcî'yle aynı zamanda Kahire'ye tayini çıktı. Bayındırlık Bakanlığında bir göreve getirildi. Birkaç yıl sonra, Ticaret Bakanlığı Müzesi'nin müdürlüğüne atandı. Daha sonra Mısır hükümet temsilciliği sekretaryasında görev yaptı. 1944 yılında Savaş sonrası sebep göstermeksizin buradaki görevinden ayrıldı. 1949'da Mısır Milli Kütüphanesi müdür yardımcılığına getirildi, ancak burada uzun süre çalışmadı. Aynı yılın Kasım ayında Kahire İtalyan Hastanesi'nde hayata veda etti. Ölmeden önce kütüphanesindeki tüm kitapları milli kütüphanenin Mansûra şubesine hediye etmiştir. Hayatı boyunca hiç evlenmemiştir (Kehhâle, 1957:C.II,530), (Brugman, 1984:173-174).

İlk şiirini henüz 17 yaşındayken *es-Sufûr* adlı dergide 1918 yılında yayımladı. *Âlâm eş-Şa'ir* (Şairin Sızları) adını verdiği bu şiire Ahmed Zeyyât tarafından bir giriş yazılmıştı. Şüphesiz bu giriş okuyucunun ilgisini çekebilme, şairi yüreklendirmek ve onu edebiyat dünyasına tanıtmak için yazılmıştı. Bazı eleştirmenler onun ilk şiirinin 1918 yılında *es-Sufûr*'da yayımlanan *Âlâm eş-Şa'ir* değil de *Ugniye Rifîyye* (Köy Türküsü) olduğunu söylemektedir (Brugman, 1984:176). Bu şiirden bir bölüm aşağıda sunulmaktadır.⁵

1

⁵ Şiirin çevirisi Er'den (2004:47) alınmıştır.

*Su oynadığında ağacın gölgesiyle
Flört ettiğinde bulutlar ay ışığıyla,
Kuşlar alıp verirken nefeslerini,
Kanat çırparak, çiğ taneleri ve çiçekler arasında,
Aşk acısıyla öterken güvercin,
Aktararak içini ötüşüne, dert yanarak kaderden.
Esintinin ağız uğradığında nehre,
Her geçen yelkeni öpmek için.
Bir söğüt ağacı vardı orada karanlıkta,
Sanki hissetmemişti karanlık, varlığını.
İşte onun gölgesinde aldım yerimi
Gönlüm uzaklarda, bakışlarım kederli.*

Tâhâ şiiirlerini ilk dîvânı *el-Mellâhu 't-Tâ'ih*'te (Şaşkın Denizci, 1934) toplamıştır. Buradaki şiiirlerin çoğu romantizm yüklüdür. İkinci dîvânı *Leyâli el-Mellâh et-Tâih* (Şaşkın Denizcinin Geceleri, 1940), şairin şöhretini daha da artırmıştır (Brugman, 1984:177). *Ervâh Şârîde* (Asi Ruhlar, 1941) adlı eseri ise İngiliz ve Fransız edebiyatıyla ilgili makalelerinden oluşmaktadır. 1942 yılında yazdığı uzun kasidesi *Ervâh ve Eşbâh* (Ruhlar ve Hayaletler) onun Yunan mitolojisinden, Tevrat anlatılarından seçtiği şahıslar arasındaki felsefi ve şiiirsel konuşmalardan oluşmaktadır. 1943'te *Zehr ve Hamr* (Çiçek ve Şarap) adlı dîvânı yayımlandı (Dayf, 1992:166). Bazı eleştirmenlere göre Ali Mahmûd Tâhâ şiiirsel yetisinin zirvesine bu dîvânla ulaşmıştır (Brugman, 1984:177). 1945 yılında lirizmin hâkim olduğu, *eş-Şevk el-'Â'id* (Geri Dönen Arzu) adlı dîvânıyla okuyucu karşısına çıktı. Dîvânında, II. Dünya Savaşından önce İtalya, İsviçre, Almanya, Fransa gibi ülkelere yaptığı bazı seyahatleriyle ilgili anılarından bahsetti. 1949'da gittiği Berlin için de özel bir kaside yazarak bunu *Beyne'l Hubb ve'l-Harb* (Aşk ve Savaş Arasında) olarak isimlendirdi. Dîvânlarının sonuncusu 1947'de yayımladığı *Şark ve Garb* (Doğu ve Batı)'dır.

‘Alî Mahmûd Tâhâ Fransızca’yı ve İngilizce’yi kendi kendine öğrenmiş, böylece bu dillerde yazılan edebi eserleri okuma ve inceleme olanağına kavuşmuştur. Fransızca yazarlar arasında özellikle Baudelaire’den, İngilizce yazarlar arasında ise özellikle Caroline’den etkilenmiştir. Lamartine’in, çok sevdiği *Le Lac* (Göl) adlı şiirini 1926’da Arapça’ya çevirmiş, bu çevirisini ve Alfred de Vigny’nin *La maison du berger* (Çoban Evi)’in de arasında bulunduğu daha pek çok çevirisini *Apollo*’dan önce *es-Siyâse* gazetesinin haftalık eki *el-Siyâse el-‘Usbu ‘iyye*’de yayımlamıştır. Aynı şiirin birkaç hafta sonra yine aynı dergide bu kez İbrâhîm Nâcî’nin çevirisiyle yayımlanması, Lamartine’in *Apollo* grubu üzerindeki etkisinin belirlenmesi açısından önem taşımaktadır.⁶

Şevkî Dayf, *Dirâsât fi’ş-ri’l-‘arabiyyi’l-hadis* adlı eserinde ‘Alî Mahmûd Tâhâ’yı şiirlerini oluşturan sözcüklerin felsefi derinliği olmadığı gerekçesiyle eleştirir ve bu olumsuzluk yüzünden onun Batı edebiyatlarından yeteri kadar okumadığına hükmeder. Diğer yandan Dayf, Tâhâ’nın şiirlerini, günlük hayatı gerçekçi bir biçimde yansıtmaması, seçilen sözcüklerin okuyanın veya dinleyenin ruhunu okşar nitelikte olması ve tınısı dolayısıyla başarılı bulur (Dayf, 1993:198-207).

‘Alî Mahmûd Tâhâ her insanda var olan o duygusal tarafı harekete geçiren başarılı şiirleriyle bugün bile okuyucuyu etkilemeyi başarabilmektedir. Burada bir bölümüne yer verdiğimiz “Köy Türküsü” adlı şiiri ilk çalışması olmasına rağmen teknik açıdan çok başarılıdır. Özellikle tabiat tasvirleri çok etkileyici ve canlı bir anlatımla sunulmaktadır.

4. Muhammed ‘Abdulmu‘ti El-Hemşerî (1908–1938)

Apollo Grubunun diğer bir romantik şairi Muhammed ‘Abdulmu‘ti el-Hemşerî’dir. el-Hemşerî 1908’de Mısır’ın Re’su’l-Berr adlı sahil şehrinde doğdu. Babasının küçük bir işletme kurduğu, Mansûra yakınlarındaki Sanbalavîn’de yetişti. el-Hemşerî ortaokula el-Mansûra’da başladı, 20’li yaşlarında ‘İbrâhîm Nâcî’yle ve ‘Alî Mahmûd Tâhâ ile tanıştı. Bu iki şair, onun İngiliz edebiyatıyla tanışmasında etkin rol oynadı. Bu tanışma büyük ihtimalle ‘İbrâhîm Nâcî’nin Mansûra’da görev yaptığı döneme rastlamaktadır. Ayrıca el-Hemşerî’nin liseden sonra, dil ve edebiyat eğitimi almak üzere Kahire’ye gitmesinde de ‘İbrâhîm Nâcî’nin 1931 yılında görevini tamamlayıp Kahire’ye dönmesinin payı vardır.

⁶ Her ne kadar Nâcî ve Tâhâ’nın tanışmasının Mansûra’da olduğu dile getirilse de Brugman’ın Nâcî’nin hayatını verirken kullandığı dipnotta belirttiği gibi bu tanışma daha önce Kahire’de olmuş olabilir. 1926 yılında birkaç hafta arayla aynı şiiri çeviren ve bunu yayımlayan iki kişi ya birbirinden haberdardır ya da tanışmış olmalıdır (Brugman, 1984:169).

Öğrenimini tamamlayamayan el-Hemşerî, 1934'te bir ziraat dergisi olan *et-Ta'avun*'un editörlüğünü yaptı. Öğrenimini tamamlayamamasına rağmen bu göreve getirilmesinde yakın dostu İbrâhîm Nâcî'nin şüphesiz katkısı olmuştur.

Üniversite'de öğrenciyken Apollo Grubuna katılmış ve burada düzenli olarak şiirlerini yayımlamıştır. 1938 yılında henüz 30 yaşındayken, geçirdiği apandisit rahatsızlığı sonucu hayata gözlerini kapamıştır.

İlk şiirlerini 1929'da Dîvân Ekolüne mensup romantik şairlerden Abbâs Mahmûd el-'Akkâd'ın editörlüğünü yaptığı *el-Belâga el-'Usbûiyye*'de yayımlayan el-Hemşerî, *el-Siyâse el-'Usbûiyye*'ye de yayınlarıyla katkıda bulunmuştur. Ünlü şiiri *Îlâ Fetâti'l-Fâtine fî Medîneti'l-Ahlâm* (Rüyalar Şehrindeki Büyüleyici Kıza)'da ki gibi sembolik tarzdaki girişimleri onu romantizmden uzaklaştırmamıştır.

el-Hemşerî İngiliz şiirinden özellikle Shelly'den çok etkilenmiş, onun bazı şiirlerini el-Muktataf dergisinde Arapça'ya çevirmiştir. Biyografi yazarı Salih Cevdet'in de ifade ettiği gibi Hollanda ve Mısır arasındaki ulusal unsurların benzemesi nedeniyle, Hollandalı şair John Russell'a da sempati duymuştur. Ayrıca Oliver Goldsmith'in *The Deserted Village* (Terkedilmiş Köy) adlı şiirini *el-Karyetu'l-Mehcûre* adıyla Arapça'ya çevirmiştir (Brugman, 1984:181-182).

el-Hemşerî'nin Ocak 1933'te *Apollo* dergisinde yayımladığı '*Asıfe fî Sukûni'l-Leyl* (Gecenin Sessizliğinde bir Fırtına)'den bir bölüm aşağıda sunulmaktadır:

*Pırıl pırıl bir sabah gibi doğuver sevgilim,
Saçtver ışığını, ışıtsın dünyaları,
Doğuver hüznümün gecesinde bir yıldız olarak,
Koru beni âşıkların dalaletinden
Bir çiçek bahşet ömrümün kurak toprağına,*

*Belki büyür ve koku salar bir süre sonra,
Sen gülümse ki gülümsesin sana beyaz arzular,
Gül ki gülsün bize yeni yıllar,
Neşeyle seslen de uyansın artık,
Sana hep hüznü dolu şarkılar söyleten ruhun...*

Şairin romantizm yüklü bu şiiri, fırtınalı bir gecenin ardından sevgilinin varlığıyla doğan güneşi ve şairin sevgilisine duyduğu aşkı çok etkileyici bir biçimde dile getirmektedir. El-Hemşerî'nin şiirde yaptığı benzetmeler ve seçtiği etkileyici sözcükler bakımından arkadaşı 'Alî Mahmûd Tâhâ'nın romantik üslubundan etkilendiğini söyleyebiliriz. Bu da henüz 20'li yaşlarda tanıştığı bu romantik şairin onun kısa süren yaşamında edebiyata ilgisinde ne denli etkili olduğunu göstermektedir.

5. Mahmûd Hasan İsmâ'îl (1910–1977)

Mahmûd Hasan İsmâ'îl 2 Temmuz 1910'da, Yukarı Mısır'da, Asyut'un, el-Nahîle köyünde doğdu. İlk ve Orta öğrenimini Kahire ve Asyut'taki çeşitli okullarda tamamladı. Daha sonra Kahire Üniversitesinin, Dâru'l 'Ulûm Fakültesine girdi ve 1936 yılında buradan mezun oldu. Öğrenciliği sırasında Dil Kurumunda editör olarak çalıştı. Bir süre oryantalist August Fischer'ın hazırladığı kart indeksi üzerine temellendirilmiş bir sözlük projesinde asistan olarak çalıştı. Daha sonra orduda çeşitli görevlerde bulundu. Mısır radyosunda kültür danışmanı olarak uzun yıllar çalıştı. 1965'te şiirleriyle Devlet Teşvik Ödülüne layık görüldü. Emekli olduktan sonra Kuveyt'e gitti ve 26 Nisan 1977'deki ölümüne kadar orada danışman olarak çalıştı. Mısır'da defnedildi.

Mahmûd Hasan İsmâ'îl, Apollo kurulduğunda 22 yaşındaydı. Apollo'nun kurucuları arasında kendisinden pek söz edilmemektedir. Ebû Şâdî'nin Mısıriyyât'ında yayımladığı *Nakd ve Mulâhazât* (Eleştiri ve Yorumlar, 1923) adlı bir denemesi ile *el-Yenbû*'da yayımladığı *ed-Dibâce fî şî'ri Ebî Şâdî* (Ebû Şâdî'nin Şiirine Giriş, 1934) adlı denemesinden, onun 30'lu yıllarda Ebû Şâdî'nin taraftarlarından biri olduğu anlaşılmaktadır. 1933'te *Apollo* dergisinde yayımlanan ilk serbest şiir denemesi *Ma'temu't-Tabî'a* (Tabiat'ın Matemi)'nin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından bir daha bu türe ilgi göstermemiştir. 1933 yılında *er-Risâle* dergisinin kuruluşuna katkılarda bulunmuş, 1935 ve özellikle de 1936 yıllarında çalışmalarını burada yayımlamıştır. Mahmûd Hasan İsmâ'îl, ilk şiir koleksiyonu *'Agânî el-Kûh'* da (Kulubenin Şarkıları, 1935) Apollo Ekolünün romantizm anlayışı egemendir. Bu koleksiyonu tepeler, çiçekler, arılar,

kuşlar ve hurma ağaçları arasında bir yaşamın özlemiyle yazmıştır. Shelly ve Keats gibi İngiliz şairlerden yaptığı alıntılar İngiliz romantiklerinin Mahmûd Hasan İsmâ'îl'in şiiri üzerindeki etkisini göstermektedir. Örneğin, Mısır topraklarında arazi tamamıyla düz olmasına rağmen şiirlerinde Shelly ve Keats gibi tepe tasvirleri yapmaktadır. Ancak ilk koleksiyonuyla istediği tirajı yakalayamamıştır. Daha sonra ikinci koleksiyonu *Hâkezâ Ugannî* (Böyle Şarkı Söylüyorum, 1938) yayımlanır. Mahmûd Hasan İsmâ'îl bu dîvânda varlıklara gerçek bir şair gibi bakmadığı, tasvir ettiği şeyi anlatırken kullandığı ifadelerin konuyla ilgisinin olmadığı gerekçeleriyle Muhammed Mendûr tarafından *er-Risâle* dergisinde eleştirilmiştir.⁷

Şairin *el-İntizâr* (Bekleyiş) adlı şiirinden bir bölüm aşağıda sunulmaktadır.⁸

..

..

:

***Geceyle birlikte bekle beni burada,
Senin parçalanmış göğsünde bir sırrım ben,
Öyle söyledi mutsuz kadın,***

⁷ Muhammed Mendûr'un *fi'l-Mizâni'l-Cedîd* adlı eserinde de yer alan bu eleştirel yazıda, önce Mahmûd Hasan İsmâ'îl'in üslubu Abbasi şairlerinden Mütenebbî'nin üslubuna benzetilmekte; Mahmûd Hasan İsmâ'îl'in benliğini saran "şairane ruh"a ve şiirlerinin okuyucu üzerinde yoğun duygular oluşturabilecek nitelikte olduğuna değinilmektedir. Ancak; yazının devamında, şairin yaptığı gereksiz nitelendirmelerden örneklere yer verilir ve teşbihli üslubu ağır bir dille eleştirilir (Bkz, Mendûr, 1983:93-98).

⁸ http://www.khayma.com/salehzayadneh/poets/mahmoud_isma3il/mahmoud_isma3il1.htm, 16.01.2008

**Gece göğsünde bir inilti, bir his ve bir titremeyken,
Âşıkların öpücükleri gibi,
Ne bir örtü ne bir perdenin koruduğu,
Öyle bir bakışı var ki,
Bu bakış sanki bir vedanın gözkapaklarındaki izlerini taşıyor.
Uykusuzluk ve zindelik,
İnsanlara sihir diye anlatılan işte bu.**

Yazarın diğer koleksiyonları ise *Eyne'l-Meferr* (Kaçış Nerede, 1947), *Nâr ve'l-Esfâd* (Ateş ve Kelepçeler, 1959-1960), *La Budd* (Gerekli, 1966), *Mûsikâ mine 'ş-Şi'r* (Şiirden bir ezgi, 1966), *et-Tâ'ihûn* (Gidenler, 1967), *Nehru'l-Hakîka* (Gerçeğin Nehri, 1972) dır. (Brugman, 1984: 183-184).

Apollo dergisi, modern şiir örnekleri sunmanın yanı sıra 'Antara, İbn Zeydûn, 'Umer Hayyâm gibi klasik dönem şairleri ile ilgili yazılara da yer vermiştir. Adları bu grupla özdeşleşmiş bu şairlerden başka *Apollo* dergisine yazılarıyla katkıda bulunan birçok şair ve edebiyatçı da vardı. Bunlar arasında derginin ilk sayılarında *Abullûn ve 'ş-Şi'ru'l-Hayy* (Apollon ve Diri Şiir) başlıklı bir yazı dizisi hazırlayarak dergiye verilen ismin mitolojik kökenini açıklayan 'Alî el-'Înânî, çok sayıda şiirini dergide yayımlayan Halîl Mutrân, Muhammed Abduh, dergiye makaleleriyle destek veren Muhammed Huseyn Heykel, İskender Ma'lûf, Zekî Mubârek vardır.

Apollo Grubu şairleri, şiiri, klâsik Arap şiirinin kuralcılığından kurtarmışlar, insanların ruhuna ve duygularına hitap eden yeni bir tarzı ortaya çıkarmışlardır. Serbest şiiri savunarak Arap şiirinde önemli bir dönüm noktası oluşturmuşlardır. Onların yenilikçi hareketleri Mısır'la ve hatta kendileriyle sınırlı kalmamış, tüm Arap ülkelerinden şairler ve edebiyatçılar bu modern şiir hareketinin etkisiyle kendi duygularını ve şiirsel üsluplarını *Apollo* dergisinde yayımlamışlardır. Bu yenilik heyecanı, yaşanan toplumsal krizler, sıkıntılar onları romantizme götürmüştür. Böylece duygularını daha özgür ifade edebilme fırsatı bulmuşlardır. İşte *Apollo* ekolü insanlara bu duyguları yaşatan bir okul olmuştur. Belki yayın hayatı daha uzun sürse yepyeni kapılar açabilecekti; ama eski Arap şiirinin ve kuralcılığın egemenliğini ve baskısını şiirde hissedenler, *Apollo* şiirinin, şiirden etkilenen her ruha değişik bir yapı kazandırdığını inkâr edemeyecektir. Bu yenilik kapısını her ne kadar tamamen değil yarı açık bıraktıkları düşünülse de onlar en azından bu konuda öncü olmuşlar, okuyucuların serbest şiirle tanışmasını sağlamışlardır.

KAYNAKÇA**Kitap**

- ALLEN, Roger.(1986). *Modern Arabic Literature*. New York.
- BADAWĪ, M.M. (1992). *Modern Arabic Literature*. Cambridge University Press.
- BRUGMAN, J. (1984). *An Introduction to the History of Modern Arabic Literature in Egypt*. Leiden.
- DAYF, Şevkî.(1992). *el-Edebu'l-'Arabiyyu'l-Mu'âsır fî Mısır*. Kahire.
- DAYF, Şevkî.(1993). *Dirâsât fî 'ş-Şi'ri'l-'Arabî el-Mu'âsır*. Kahire.
- ER, Rahmi. (2004). *Çağdaş Arap Edebiyatı Seçkisi*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ERHAT, Azra. (1989). *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul.
- FEŞVÂN, Sa'd Muhammed. (1980). *Medresetu Abûllû eş-Şi'rîye fî Dav'in-Nakdi'l-Hadis*. Kahire: Dâru'l-Ma'ârif.
- KEHHÂLE, 'Umer Rızâ. (1957). *Mu'cemu'l-Muellifîn*. C.I, C.II. Dimaşk.
- MENDÛR, Muhammed. (1983). *fî Mizâni'l-Cedîd*. Kahire.
- ŞEREF ve A. Hafâcî. (1999) *Mecelletu Abullu*, Mecelle Ülâ. Mısır.
- EZ-ZİRİKLÎ, Hayru'd-dîn. (1990). *el-A'lâm*, C. I, C.V. Beyrut.

Makale

- MOREH, S. ,(1968). "Free Verse (Al-Shi'r Al-Hurr) In Modern Arabic Literature: Abu Shadi and His School, 1926-46". *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*. Vol 31, No:1. University of London.

Web adresi

http://www.khayma.com/salehzayadne/poets/mahmoud_isma3il/mahmoud_isma3il1.htm

<http://www.diwanalarab.com/spip.php?article3846>